

POLITIK

DESPOTISME ER DET NYE POLITISKE IDEAL, VERDEN BEVÆGER SIG MOD

I 'New Despotism' beskriver John Keane, hvordan en ny og uhyre effektiv og robust styreform har spredt sig på tværs af Kina, Rusland, Centralasien og Mellemøsten – en nydespotisme

AF DITTE MARIA BRASSO SØRENSEN

THE NEW DESPOTISM · John Keane · Harvard University Press · 320 sider · 27 USD

V i ser på tværs af kontinenter en opblomstring af en ny form for stat – en despotisk stat – hvor centrale demokratiske elementer som valg og repræsentation videreføres, men hvor andre, for eksempel magtdeling, opposition og individets rettigheder, forsvinder.

Ifølge John Keane er cementeringen af en ny styreform vores tids mest centrale politiske udvikling, og i sin nye bog forsøger han at forklare præcis, hvad nydespotisme er, og hvorfor nydespotisme kan udkonkurrere demokratiet.

Keane er professor i statskundskab ved University of Sydney, og han har skrevet bogen på baggrund af mange års rejser og interview. Keane kunne ikke have forudset, at udgivelsen af hans bog ville falde sammen med, at den russiske regering trådte tilbage i et spil, der cementerer Putins magt.

Han kunne ikke have forudset, at europæiske stater i dag står over for et muligt kinesisk opkøb af strategisk vigtige virksomheder. Ligesom han heller ikke kunne have forudset, at vi i dag ville stå over for en pandemi, som har vist sig at være ødelæggende i den vestlige verden, hvorimod de stater Keane identificerer som nydespotiske lader til at gå mere eller mindre fri.

Så selv om bagtæppet for bogen er en bekymring for en langsommelig og snigende omvæltning af den eksisterende verdensorden, hvor stater som Kina og Rusland træder frem som nye globale magtcentre, samtidig med at det amerikanske imperie eroderer, så falder bogens udgivelse sammen med, at denne omvæltning for alvor bliver tydelig.

Keane er kritisk over for det, han ser som en udbredt demokratisk transitionsdoktrin – altså en idé om, at vores politiske systemer bevæger sig i retning af samme liberale demokratiske endemål, og at stater der ikke allerede er liberale demokratier bedst forklares ved, at de befinder sig i en slags overgangsfase på vej mod et liberalt demokrati.

Keane viser i stedet, hvordan en række stater, nogle tidligere kolonier, andre tidligere kommunistiske stater, har udviklet og modnet en ny styreform, der virker til både at være effektiv og robust.

Vores tids despotiske stater vil, ifølge Keane, ikke bryde sammen under verdenssamfundets pres for demokratisering og heller ikke for eventuelle folkelige pres for reform. I stedet, advarer Keane, står vi over for en ny styreform, der i de her årtier udvikles og perfektioneres på tværs af Kina, Centralasien, Rusland og Mellemøsten.

Det er en central pointe i Keanes bog, at despotiske stater i dag ikke er en slags hybridstyre på en demokratisk udviklingsrejse, de er ikke i transition, og de er ikke skrøbelige. De er i stedet eksempler på en ny form for politisk styre, som er kommet for at blive og måske endda vil leve videre, efter de vestlige demokratier er kollapsede.

Keane præsenterer ikke en kritisk analyse. Bogen gennemgår ikke på nogen systematisk måde, hvordan de her stater forbyder sig mod demokratiske idealer. I stedet er bogen skrevet som en slags sarkastisk fyrstespejl, hvor Keane igennem bogen giver anvisninger til, hvordan man bedst kan indrette og styre en despotisk stat.

For at sikre loyalitet bør en leder af en despotisk stat for eksempel skabe et stærkt afhængighedsforhold mellem ham selv og de mange fraktioner og ledelsesslag i staten ved at etablere et kompliceret net af vennetjenester og korrupsion. Ligesom en despotisk leder gør klogt i at fremstå folkelig og

adressere folket direkte, når det er muligt, alt imens hun slår hårdt ned på politisk opposition både fra partier og kritiske medier.

Keane udstikker ikke kun retningslinjer, bogen er også fyldt med eksempler på despotiske ledere som aspirerende despoter

Selv om det ikke bliver skrevet klart frem, er man ikke i tvivl om, at Keanes kritik af despotier ikke kun er en kritik af Kina og Rusland, men i lige så høj grad en kritik af demokratiets tilstand i vestlige liberale demokratier

ville kunne lære noget af. Keane beskriver for eksempel, hvordan Saudi-Arabiens kronprins Mohammad bin Salman har held med udadtil at vinde folkelig opbakning som reformator af et korrupt politisk sy-

stem og samtidig indadtil styrke sin egen position i netop dette system. Det gør han ved bogstaveligt talt at holde den saudiske politiske- og forretningselite som gidsler på Ritz-Carlton i Riyadh i 2018.

Eller hvordan Kinas Kommunistiske Parti har formået at skabe en illusion omkring et system, hvor et folkeligt mandat vandrer fra det lokale til det nationale niveau ved at afholde over en million valg på tværs af 600.000 landsbyer. Udover at være underholdende læsning er gennemgangen af de mange eksempler også med til at udstille de aparte logikker og værktøjer, der tages i brug i nye despotiske stater.

Som læser (der ikke er bekendt med de stater, Keane beskriver) er det svært ikke at spørge sig selv, om de ligheder, Keane identificerer, virkelig findes, og om det er meningsgivende at tale om et fælles politisk system i for eksempel Saudi-Arabien, Usbekistan og Kina.

Det er også svært at afgøre, om det fænomen der beskrives virkelig er nyt, eller om der er tale om politiske logikker, der har en længere historie. En af grundene til, at det er svært at danne sig det overblik er, at Keane ikke giver nogen form for sammenligning, han beskriver ikke de her stater i relation til hinanden eller i relation til en eller anden idealtipe.

Keanes bog er ikke en akademisk fagbog, men snarere en slags debatbog, der italesætter en bekymrende udvikling uden at hæfte sig meget ved detaljer eller definitioner. Det gør, at der er spørgsmål, der ikke bliver besvaret, men det gør til gengæld bogen tilgængelig. Bogen beskriver

despotiets elementer og virkemidler, den giver en beskrivelse af, hvad despoti er, og hvordan det fungerer.

Et centralt element i despotier er ifølge Keane, at despotiske stater gør brug af demokratiets retorik, men at de kobler ideen om folkestyre til udbredt korrupsion, censur, overvågning, underminering af uafhængige domstole og målrettet vold mod politisk opposition. De er en slags fantomdemokrati, hvor de magtdelingsprincipper og institutioner, der er nødvendige for at opretholde demokratiet, undermineres.

Selv om det ikke bliver skrevet klart frem, er man ikke i tvivl om, at Keanes kritik af despotier ikke kun er en kritik af Kina og Rusland, men i lige så høj grad en kritik af demokratiets tilstand i vestlige liberale demokratier.

Keane trækker ikke selv en direkte tråd, men når man læser sig igennem listen over de komponenter der, ifølge Keane, kendetegner en despotisk stat – topstyring, statsreguleret kapitalisme, tætte relationer på tværs af offentlig-privat og mellem magtfulde positioner og pseudodemokratiske inddragelse af befolkninger – virker mange af dem velkendte.

Keane skriver for eksempel, at valg i despotier ikke er *egentlige valg* med den rette form for deltagelse eller dybde i debatten, de er i stedet en slags karneval eller forestilling, hvor borgere frivilligt underlægger sig despotens magtposition.

Kritikken af, at afholdte valg ikke opfylder vores forventninger til et demokratisk valg, men snarere er en slags Potemkin-kulisse for det eksisterende system er ikke fjern fra vestlige demokratier. Ligeledes er det en kritik, der også kunne rettes mod moderne demokratier, når Keane beskriver, hvordan despotier, eksemplificeret ved Rusland, beriger de mest velhavende ved for eksempel at nationalisere risiko og privatisere profit.

I bogens konklusion åbner Keane da også for, at demokrati og despoti ikke er to adskilte kasser. Der kan altså være grader af demokrati i despotiske strukturer, og der kan ligeledes være en grad af despoti i eksisterende demokratier. Skellet mellem demokrati og despoti er altså ikke skarpt, men snarere en glidende overgang.

Jo længere man kommer ind i bogen, og særligt i bogens konklusion, desto tydeligere bliver det, at bogen i lige så høj grad er en bog om tingenes tilstand i eksisterende demokratier.

Så selv om bogen er en beskrivelse af en politisk udvikling i Kina, Mellemøsten og Centralasien, efterlader bogen læseren med en dobbelt bekymring. Både en bekymring om cementeringen af en ny politisk styreform, der står som konkurrent til demokrati, både hvad angår succes og robusthed, men også en bekymring for, hvorvidt det i virkeligheden er de eksisterende liberale demokratier, der er i gang med en despotisk-transition.